

ПАРОНІМІЯ У НАВЧАННІ ЛАТИНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ЛЕКСИКИ НА ЗАСАДАХ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ

Урахування лексико-семантичних відношень у процесі формування лексичної компетенції на засадах комплексного підходу розглядається нами як одне з актуальних питань професійно орієнтованого навчання латинської мови у вищій медичній школі. Це зумовлено тим, що лексико-фразеологічні ресурси латинської субмови медицини, будучи підсистемою архісистеми, — мови, характеризується системними відношеннями її одиниць.

Традиційно у літературі розглядаються такі універсальні види системності: звукова подібність (омонімія), подібність морфемної структури слів (словотворчі гнізда), семантична подібність (належність до одного синонімічного ряду чи лексико-семантичного поля), протилежність (антонімія), сполучуваність (валентність або колокабельність) [2, с. 133].

При дослідженні лексико-семантичних відношень омонімія та синонімія виступають як дві основні осі, щодо яких визначається тотожність і різниця між мовними знаками. Проміжну позицію між осьовими явищами у системі мови посідає паронімія, яка визнається важливим об'єктивним атрибутом будь-якої мови [6, с. 36]. З огляду на зміст і форму компоненти паронімічних пар співвіднесені між собою як паралельні лексичні одиниці: значення паронімів не збігаються та не пересікаються як у синонімів, не протиставляються як у антонімів і не мають спільної форми як у омонімів [3, с. 8; 4, с. 12].

У науковому дискурсі не існує єдиної загальноприйнятої думки щодо природи паронімії. Так, одні вчені паронімами називають близькі за звучанням однокореневі слова з ідентичним наголосом на одному складі, які належать до однієї частини мови, але при цьому виражають різні змістовні поняття [3, с. 4; 4, с. 12], інші визначають пароніми як слова, близькі за звучанням і написанням, але різні за змістом [5, с. 13]. Ю. Степанов

розглядає паронімію як частковий збіг фонетичних слів, що характеризуються збіганням окремих самостійних частин (морфем) за умови одночасного збігу значень такого характеру, який не може бути чітко кваліфікований ні як синонімія, ні як варіантність [6, с. 35]. О. Ахманова, визначає пароніми як слова з подібним звучанням і частковим збігом морфемного складу [1, с. 313].

Оскільки у плані вираження паронімія базується на фонетичній подібності, пароніми визнаються науковцями основою мовленнєвих помилок [1; 4; 5]. Згідно з іншою думкою, паронімія — не лише джерело мовленнєвих помилок, але й засіб упорядкування інформації щодо лексику [6, с. 36], у тому числі термінологічного. У будь-якому випадку методична робота з такими лексичними одиницями є доцільною.

На наш погляд, виокремлення основних паронімічних пар, включення їх до лексичних мінімумів і методична робота з ними — це важлива складова процесу навчання латинської медичної лексики на засадах комплексного підходу. Наша позиція зумовлена тим, що саме цей підхід забезпечує поєднання у навчальному процесі лексико-семантичних, граматичних і орфографічних знань, умінь і навичок. Крім того, робота з паронімами дозволяє розширювати і збагачувати професійний лексикон майбутніх фахівців у галузі медицини

Нижче пропонуємо зразки розроблених нами завдань, у тому числі тестових, які забезпечують ознайомлення з основними паронімічними парами, їх закріплення, перевірку засвоєння, коригування і пропедевтику паронімічних помилок у навчально-професійному мовленні.

У процесі розробки вправ ми вважали за доцільне систематизувати вибрані нами латинські лексичні одиниці таким чином: 1) пароніми, зафіксовані в анатомо-гістологічній термінології; 2) пароніми, зафіксовані у клінічній термінології; 3) міжсистемні пароніми.

Зразки завдань

Дидактична мета завдання 1:

ознайомлення з паронімами, зафіксованими в анатомо-гістологічній термінології.

Завдання 1. Прочитати слова, звернути увагу на подібність у звучанні, але різницю у значенні:

collum — шия, шийка / **colon** — ободова кишка

dentalis — зубний / **dentatus** — зубчатий

hilus — ворота / **chylus** — молочний сік

papilla — сосочок / **pupilla** — зіниця

spinalis — хребетний, спинномозковий / **spinosus** — остистий

spinosus — остистий / **spongiosus** — губчастий

Дидактична мета завдання 2:

- а) перевірка засвоєння лексичного значення паронімів;
б) контроль сформованості граматичних навичок.

Завдання 2. Із правої колонки вибрати відповідну за змістом частину словосполучення, поданого у лівій колонці, звернути увагу на узгодження:

1) duodeni major (великий сосочок дванадцятипалої кишки)	a) hilus, i m
2) substantia (губчаста речовина)	b) papilla, ae f
3) sutura (зубчате шво)	c) collum, i n
4) femoris (шийка стегнової кістки)	d) spinalis, e
5) arcus (зубна дуга)	e) spinosus, a, um
6) ascendens (висхідна ободова кишка)	f) colon, i n
7) pulmonis (ворота легені)	g) pupilla, ae f
8) papillae (зубні сосочки)	h) dentatus, a, um
9) medulla (спинний мозок)	i) spongiosus, a, um
10) musculus sphincter (м'яз-звужувач зіниці)	k) dentalis, e
	l) chylus, i m

З метою уникнення випадкового припасування останнього елемента в змістовній частині до останнього елемента у відповідній частині у правій колонці подано зайвий елемент, який після виконання завдання залишається невикористаним.

Дидактична мета завдання 3:
ознайомлення з паронімами, зафіксованими в клінічній термінології.

Завдання 3. Прочитати клінічні терміни, звернути увагу на подібність у звучанні, але різницю у значенні:

Atheromatosis, is f — атероматоз; патологічна зміна тканин, що призводить до появи ділянок, заповнених кашкоподібною масою із жирових субстанцій, кристалів холестерину; як правило, супроводжується виразкуванням.	Athetosis, is f — безперервні, повільні судомні рухи переважно верхніх (рідше нижніх) кінцівок, зумовлені ураженням нервової системи.
Cauterisatio, onis f — каутеризація; припалювання, руйнування тканин шляхом припалювання або застосування роз'їдаючих засобів.	Catheterisatio, onis f — катетеризація; уведення катетера (здебільшого у сечовивідні шляхи).
Dystopia, ae f — дистопія; ненормальне положення (зміщення) тканин або органів, зумовлене вадами розвитку.	Dystrophia, ae f — дистрофія; патологічний процес, зумовлений порушенням обміну речовин; характеризується появою та накопиченням у тканинах і клітинах якісно й кількісно змінених продуктів обміну.
Diapedesis, is f — діapedез; вихід формених елементів крові через неушкоджені стінки капілярів і венул.	Diaphoresis, is f — діафорез; надмірне потовиділення.
Ureteritis, itidis f — уретерит; запалення сечоводу.	Urethritis, itidis f — уретрит; запалення сечівника.

Дидактична мета завдання: а) перевірка засвоєння форми графічної оболонки паронімічних термінів; б) контроль засвоєння морфологічних ознак термінів (словникової форми).

Ex. Записати терміни латинською мовою, подати словникову

форму:

дистопія	уретерит
атероматоз	катетеризація
уретрит	діапедез
діафорез	каутеризація

Дидактична мета завдання: перевірка умінь ідентифікувати терміни за словотворчими елементами.

Ех. Виписати із попередньої вправи терміни:

- а) із суфіксом, який вказує на запальний характер захворювання;**
- б) із префіксом зі значенням “розлад, порушення”.**

Дидактична мета завдання: синтезування змісту клінічного терміна з його формою.

Ех. Записати латинські терміни, яким відповідають такі дефініції:

- 1) безперервні, повільні судомні рухи переважно верхніх (рідше нижніх) кінцівок, зумовлені ураженням нервової системи —
- 2) запалення сечоводу —
- 3) надмірне потовиділення —
- 4) уведення катетера (здебільшого у сечовивідні шляхи) —
- 5) запалення сечівника —
- 6) патологічний процес, зумовлений порушенням обміну речовин; характеризується появою та накопиченням у тканинах і клітинах якісно й кількісно змінених продуктів обміну —
- 7) вихід формених елементів крові через неушкоджені стінки капілярів і венул —
- 8) руйнування тканин шляхом припалювання або застосування роз’їдаючих засобів —

З огляду на формат статті ми не зупиняємося на міжсистемних паронімах, лише зазначимо, що саме ця група паронімів забезпечує

розширення і збагачення професійного лексикону майбутніх фахівців у галузі медицини.

Необхідність урахування межпредметних зв'язків зумовила організацію роботи з паронімами у двох напрямках: перший — пароніми в латинській мові, подані *v.s.*, та другий — пароніми в українській мові та їхні латинські відповідники, подані *v.i.* Як свідчить наш багаторічний досвід викладання латинської мови у медичному виші, максимально ефективним при роботі з паронімами є прийом унаочнення (див. табл.). З-поміж видів роботи, спрямованих на диференціацію паронімів у мовленні, є написання диктантів.

Таблиця

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ НА ПАРОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХНІ ЛАТИНСЬКІ ВІДПОВІДНИКИ		
українське слово	латинський відповідник	зразок вживання у словосполученні
поперечний	transversalis, e	
поперековий	lumbalis, e	
ворота	porta, ae f	porta hepatis — ворота печінки
воротар	pylorus, i m	
вирізка	incisura, ae f	incisura scapulae — вирізка лопатки
виразка	ulcus, eris n	

Таким чином, методична робота з паронімами передбачає системне засвоєння латинської термінології, забезпечує розширення і збагачення професійного лексикону майбутніх фахівців у галузі медицини та міжпредметну інтеграцію, сприяє формуванню культури мовлення студентів медичних вишів.

Література

1. *Ахманова О.С.* Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. — М. : Советская энциклопедия, 1966. — 608 с.

2. *Бархударов Л.С.* Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода / Леонид Степанович Бархударов. — М. : Международные отношения, 1975. — 239 с.
3. *Вишнякова О.В.* Паронимия в русском языке / Ольга Викторовна Вишнякова. — М. : Высшая школа, 1984. — 128 с.
4. *Дубичинский В.В.* Интернациональные омонимы, паронимы, антонимы и синонимы в русском языке. Методические рекомендации / Владимир Владимирович Дубичинский. — Харьков : ХПИ, 1990. — 38 с.
5. *Лещенко Т.О.* Професійна мова медика : [навч. посіб.] / Тетяна Олександрівна Лещенко. — Полтава, 2004. — 140 с.
6. *Степанов Ю.С.* Основы общего языкознания : [учебн. пособ.] / Юрий Сергеевич Степанов. — [2-е изд., перераб.]. — М. : Просвещение, 1975. — 272 с.